

ПОСИЛЕННЯ ЛІВИХ СИЛ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ ТА КАРИБСЬКОМУ БАСЕЙНІ: НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автор:

Олексій Откидач

На сьогоднішній день країни ЛАКБ перебувають в умовах панування так званої «ІІ рожевої хвилі». Це означає, що в більшості країн регіону при владі перебувають уряди лівого/лівоцентристського характеру. Зазвичай вважається, що політичні сили цього спектру мають більш позитивне ставлення до Росії, а тому у контексті повномасштабного вторгнення РФ в Україну займають проросійську позицію. Також перемогу політичних сил лівого гатунку у низці країн регіону часто сприймають як індикатор системного посилення ідеології цього спектру в Латинській Америці. Аналіз основних суспільно-політичних трендів 2000-2020-х рр., а також порівняння персоналій ІІ рожевої хвилі між собою демонструють те, що вище наведені твердження не є правильними. І рожева хвиля 2000-2010-х рр. була значно більш проросійською, ніж ІІ хвиля у 2020-х рр. І та ІІ рожева хвилі суттєво відрізняються один від одного. Серед політиків ІІ рожевої хвилі є значна кількість розбіжностей стосовно як внутрішньої, так і зовнішньої політики. У Латинській Америці існує суспільний запит на зміни та реформи і лише завдяки збігу обставин перемогу на виборах здобули сили лівого спрямування. У багатьох випадках електоральний розрив від кандидатів з правого крила був мінімальним. Країни ЛАКБ підтримують Україну в ООН, але в силу своєї низької обізнаності в історії Східної Європи та через російську пропаганду вони не переходять до більш рішучої підтримки України.

Опис проблеми

З жовтня 2022 р. у більшості латиноамериканських країн при владі перебувають уряди лівого гатунку, які, як вважається є не дуже дружніми до України та відносно лояльно ставляться до Росії та Путіна. Згадана низка урядів відома під назвою «ІІ рожева хвиля» через свою ідеологічну близькість до комунізму, який традиційно асоціюється з червоним кольором. Початок ІІ рожевої хвилі рахується з перемоги Андреса Мануеля Лопеса Обрадора (скорочено АМЛО) на президентських виборах у Мексиці у 2018 р., а її остаточним формуванням вважається перемога Лулі да Сільви на президентських

виборах у Бразилії восени 2022 р. У період з 2018 по 2022 р. до рожевої хвилі також приєдналися Аргентина, Чилі, Болівія, Гондурас та Перу. Вже тривалий час ліві уряди зберігаються у Венесуелі, Нікарагуа, Кубі. Ця ситуація ставить перед нами два запитання: наскільки системним є явище II рожевої хвилі та чи дійсно ці уряди мають лояльне ставлення до Росії?

Аналіз ситуації

З чого все почалося?

Перша рожева хвиля тривала приблизно з 2000 по 2010 р., інколи навіть до 2014 – 2015 рр. Вона охопила практично всі латиноамериканські країни регіону, за винятком Мексики, Колумбії та Чилі. Тривалість цієї хвилі частково зумовлюється [високими цінами на сировину](#) на світовому ринку (нафта, метали, аграрна сировина), які дозволяли тримати широкі соціальні програми без проведення складних економічних чи політичних реформ. Крім цього, перша рожева хвиля об'єднувала дуже яскравих та потужних лідерів. Символом цього періоду, безсумнівно, є президент Венесуели Уго Чавес. Також варто згадати про Рафаеля Корреа в Еквадорі, Ево Моралеса в Болівії, подружжя Кіршнерів в Аргентині та Луїза Ігнасіу Лула да Сільву у Бразилії, який став єдиним політиком, що перебуватиме при владі в обох рожевих хвилях.

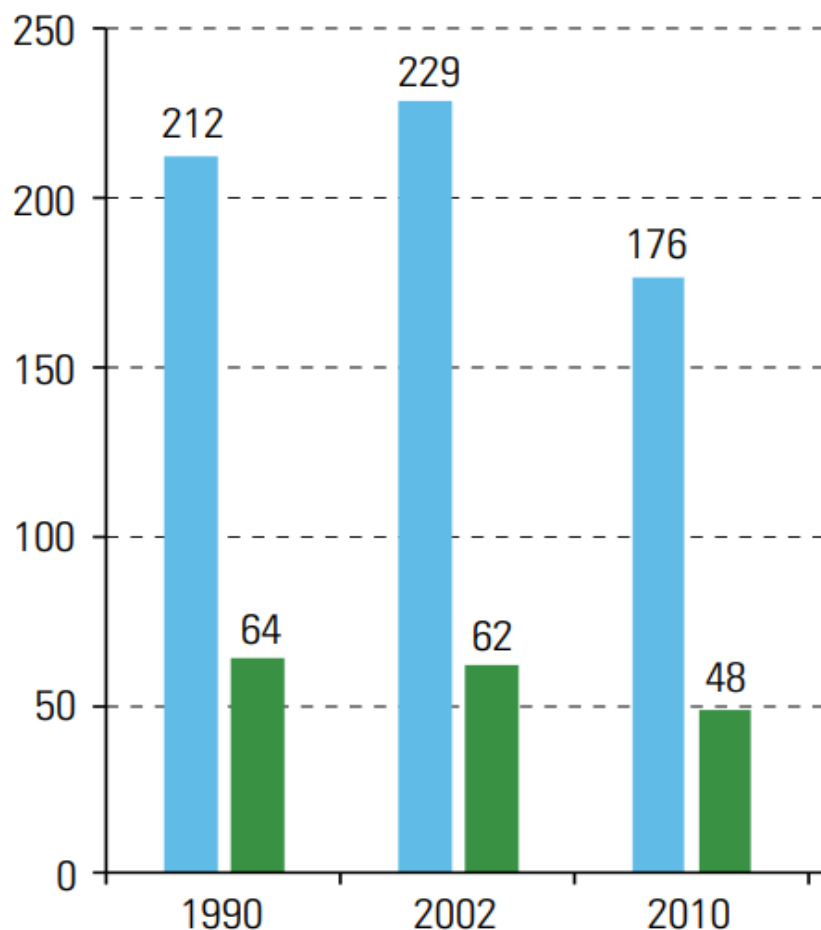
Які фактори вплинули на виникнення I рожевої хвилі? Головним чином це глибока економічна криза 1990-рр., пов'язана з вкрай невдалим проведенням неоліберальних реформ, що передбачали широку приватизацію великих підприємств, скорочення соціальних програм та жорстку монетарну політику. Якщо на початку 1980-х рр. у Латинській Америці та Карибському басейні було близько [50 млн людей за межею бідності](#), то у 1998-1999 р. ця цифра сягнула близько 212 млн. У Бразилії до 50% населення жили у помешканнях без санвузлів, а у столиці Аргентини Буенос-Айресі кожній п'ятій дитині не вистачало харчів. Близько 50% дітей у Латинській Америці не закінчували навіть початкову школу. Економічна криза породила глибоку соціальну кризу. З 1984 по 1994 рр. кількість вбивств у країнах регіону зросла на 44%.

Проблема полягала у тому, що згадані реформи, проведені у недосконалому латиноамериканському політичному та правовому кліматі, призвели до стрімкого збагачення дуже вузького кола локальних еліт, збільшення бідності та корупції. Оскільки реформи проводилися у співпраці з США, МВФ та Світовим Банком, серед людей поширилася думка про те, що ці заходи були результатом імперської політики Сполучених Штатів та були спрямовані на поглиблення економічної експлуатації країн Латинської Америки. Цими настроями скористалися лідери лівого гатунку, які пропонували припинити співпрацю із західними фінансовими інституціями, а також націоналізувати цілі галузі промисловості під лозунгами більш справедливого розподілення доходів. Ці обставини формування I рожевої хвилі пояснюють міцну антизахідну риторику лідерів Латинської Америки у 2000-х рр., а також їхнє прагнення

до а) поглиблення регіональної співпраці (ми разом проти всіх навколо), б) поглиблення співпраці з Росією, Китаєм, Індією, ПАР (за принципом з ким-завгодно, хоч би не з Заходом). Саме за часів першої рожевої хвилі зусиллями Лули да Сілви та за доволі активної участі Нестора Кіршнера виникло угруповання БРІКС, яке було спрямоване на посилення кооперації між перерахованими країнами.

Кінець першої рожевої хвилі

Завдяки вдалій зовнішньополітичній та економічній кон'юктурі представникам І рожевої хвилі вдалося досягнути відчутних успіхів. За період 2000-х рр. кількість бідних у Латинській Америці скоротилася з приблизно 50% до 25%. У цифровому значенні кількість бідних зменшилася з приблизно 229 млн. людей на піку у 2003 р. до 176 млн. людей у 2010 р. Кількість дітей, що [отримали повну шкільну освіту](#), виросла у середньому на 10-15% у всіх країнах регіону.

Кількість бідного населення у країнах Латинської Америки (млн осіб) позначено синім. Зеленим – кількість людей, що живуть в умовах крайньої бідності. 2021. CEPAL

Проте, попри доволі значні успіхи у 2000-х рр., золотий час першої рожевої хвилі минув. Світові ціни на сировину, на якій зав'язана абсолютна більшість латиноамериканських економік, почали стрімко падати. Показовим у цьому відношенні було падіння цін на нафту у 2013-2014 рр., яке найсильніше вдарило по економіці Венесуели. При цьому, впродовж 2000-х рр. уряди рожевої хвилі не змогли (та подекуди й не дуже то хотіли) провести структурні політичні та економічні реформи, які б були направлені на збільшення продуктивності праці, розвиток дрібного підприємництва, захист права власності, покращення правоохоронної системи, інвестиційного клімату тощо.

Гарною ілюстрацією у цьому контексті є [стабільне зростання сировинного сектору](#) у Латинській Америці протягом 2000-х рр., яке врешті-решт загнало країни регіону у ще більшу залежність від експорту дешевих ресурсів, ніж наприкінці 1990-х рр. Як наслідок, коли легкі сировинні гроші на початку 2010-х рр. закінчилися, практично всі країни Латинської Америки опинилися у глибокій кризі. Так, з 2010 р. [темпи зростання ВВП](#) у всьому регіоні впали з 4-5% на рік, які спостерігалися у 2000-х рр., до 0,5 – 1% у 2010-х рр.

Саме за таких умов у 2010-х рр. регіоном пройшлася «блакитна хвиля» правих урядів – Болсонару у Бразилії, Пенья Ньето у Мексиці, Макрі в Аргентині тощо. Лідери блакитної хвилі спробували змінити політику у своїх країнах майже на 180 градусів. Замість конфронтації із Заходом – поглиблення співпраці. Замість втручання держави в економіку – збільшення приватного сектору. Але, як ви вже здогадалися, якщо у статті йдеться про вже II рожеву хвилю, блакитна хвиля протрималася відносно недовго. Це було зумовлено тим, що навіть зміна окремих соціальних чи економічних політик на 180 градусів не вирішила ключові питання соціального запиту у країнах Латинської Америки.

Головним викликом, який стояв перед латиноамериканськими елітами, що I рожевої хвилі у 2000-х рр., що блакитної хвилі у 2010-х рр., була побудова інклюзивного суспільства, що означало б більш широкий та справедливий доступ населення до економічного та політичного життя. Це включає у себе і подолання бідності, і структурну перебудову економіки та відхід від залежності від експорту сировини, і зменшення корупції, і подолання соціальних причин злочинності та наркотрафіку. Також слід згадати про потребу ширшої інтеграції та покращення становища корінних народів та спільнот африканського походження, що є дуже чутливою проблемою для Латинської Америки. Окремим пунктом варто виділити «жіноче питання», тому що у країнах регіону домінує патріархальна суспільна модель, у якій жінки займають вкрай не вигідне становище.

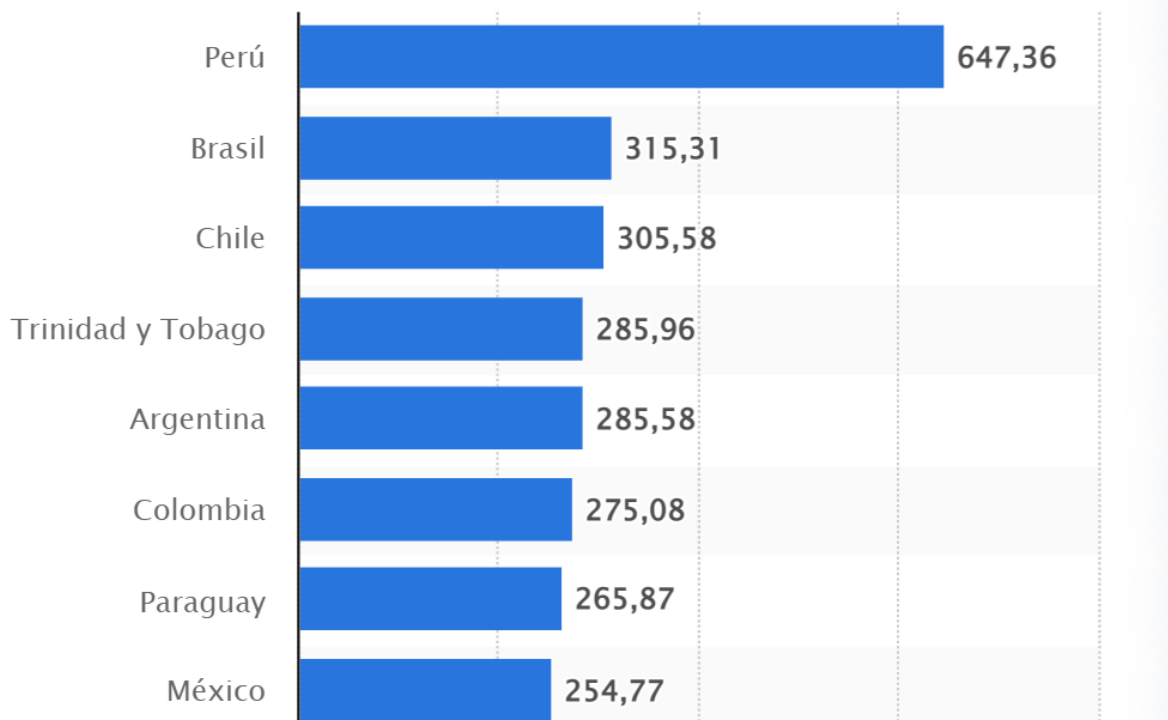
Причини другої рожевої хвилі

Електоральний маятник, який жбурляє то ліворуч, то праворуч, є красномовним свідченням того, що ні перша рожева хвиля, ні блакитна хвиля, не змогли подолати найбільш фундаментальні соціально-економічні проблеми Латинської Америки. Той факт, що низка правих урядів впродовж 2010-х рр. не впоралася з ключовими соціальними запитами латиноамериканських суспільств, став однією з найбільш вагомих причин для появи II рожевої хвилі. У 2020 р. кількість людей за межею бідності знову сягнула 200 млн осіб. Загальний рівень злочинності у латиноамериканському регіоні залишився практично незмінним. Єдина різниця полягає у тому, що наприклад у Колумбії він вдвічі знизився, а у Мексиці вдвічі збільшився. Тому, з огляду на те, що доба правих урядів у Латинській Америці припала на кризові часи, можна доволі впевнено стверджувати, що на виборах 2020 – 2022 рр. одним з факторів, що грав на користь лівих сил, була своєрідна ностальгія за стабільними, ситими та щасливими 2000-ми рр.

До невирішених проблем, які були перелічені вище, у 2020 р. додалася пандемія Covid-19. По-перше, вона сильно загострила ті кризові явища, які вже існували у латиноамериканських суспільствах. Бідні стали біднішими, вразливі спільноти африканського походження та корінні народи – ще більш вразливим. Все це сприяло виникненню іміджу того, що уряди, які на момент початку пандемії перебували при владі, не справлялися з тими викликами, які перед ними постали. Відповідно до цього, суспільство ставало все більш схильним довірити управління країною іншим політичним силам.

Можна припустити, що в тих країнах, де уряди погано впоралися з пандемією і всіма явищами, що її супроводжували, на найближчих виборах перемогу здобули ті сили, які до Covid-19 перебували в опозиції. Доволі яскравим прикладом у цьому світлі є президентські вибори 2020 р. у США, де погана епідеміологічна ситуація в країні вплинула на падіння популярності Дональда Трампа та сприяла перемозі Джо Байдена. Якщо ми масштабуємо цю гіпотезу на Латинську Америку і вибори 2020-2022 рр., то побачимо, що в Чилі, Перу, Колумбії та Бразилії це твердження виявилось доволі справедливим.

Особливо це стосується Бразилії, де президент Болсонару довгий час заперечував існування Covid-19 і не вживав потрібних заходів для забезпечення стабільності у країні в умовах поширення цієї хвороби. У Перу, Чилі та Аргентині динаміка розповсюдження коронавірусу також сягала найвищих показників у Латинській Америці. Таким чином, можна стверджувати, що пандемія, а точніше поганий менеджмент кризових явищ викликаних нею, стала однією з причин II рожевої хвилі у Латинській Америці.

Показник смертності від COVID-19 на 100 000 населення. 2022. Statista

Окремо варто виділити ті обставини, які сприяли обранню лівих урядів у досліджуваному регіоні, але які диктувалися [глобальними суспільними трендами](#) у Західній півкулі. Йдеться про екологію, фемінізм, «пробудження» корінних народів та спільнот африканського походження та рух за права ЛГБТІ+. Ці чотири фактори набули великого суспільного значення у західних суспільствах у другій половині 2010-х рр. Водночас праві сили, які перебували при владі у Латинській Америці у цей період, ігнорували або дуже скептично ставилися до згаданих суспільних проблем. Водночас їхні опоненти ліворуч активно використовували ідеї необхідності боротьби зі зміною клімату, покращення становища жінок та представників корінних народів та спільнот африканського походження.

Тріумф лівих сил? Не все так просто

Важливим аспектом для розуміння формування II рожевої хвилі у Латинській Америці є перебіг виборів у різних країнах, які потрапили під цю хвилю. Якщо у Мексиці та Аргентині у 2018 та 2019 рр. електоральний процес відбувався відносно спокійно, то у Чилі, Перу, Колумбії, Болівії та Бразилії у 2020-2022 рр. все проходило значно більш напружено, не в останню чергу через загострення системних проблем країн регіону через пандемію Covid-19. Аналізуючи виборчий процес у Чилі, Перу, Колумбії, Болівії та Бразилії слід звернути увагу на три фактори:

- Поляризацію виборів, тобто конкуренцію кардинально різних політичних програм;

- Близькість результатів у конкурентів;
- «Антиголосування» проти традиційних партій або ж поява абсолютно нових політичних гравців.

Якщо навіть поверхнево подивитися на основні кандидатури на останніх виборах у згаданих країнах, ми побачимо, що головними конкурентами у другому турі практично завжди виступали представники діаметрально протилежних сил крайньо правого чи лівого забарвлення. Наскільки ж глибокою була поляризація низки останніх виборів у Латинській Америці?

У Чилі – Габріель Борич, якого аналітики та журналісти описували як комуніста, проти Хосе Каста, що публічно виражав симпатії антикомуністичному режиму Піночета. У Перу – Кейко Фухіморі від ультраправої партії «Народна сила» проти Педро Кастільйо, якому інкримінують зв'язки з комуністичною терористичною організацією «Сяючий шлях» («Sendero Luminoso»). У Колумбії – Густаво Петро, який у молодості був членом комуністичної підпільної організації «М-19» проти правого популіста Родольфо Суареса. У Болівії Луїс Арсе та Карлос Меса представляли політичні сили, які звинувачували одна одну в узурпації влади та державному перевороті. У Бразилії – всім відомий правопопулістський «тропічний Трамп» Жаїр Болсонару проти очільника лівої «Партії Робітників», уособлення І рожевої хвилі, Луїза Ігнасіу Лули да Сілви.

Протягом електорального процесу між всіма вище згаданими кандидатами точилася запекла боротьба за симпатії виборців. Вона знайшла своє відображення у доволі невеликих розривах у відсотках голосів. Так, у Перу розрив між кандидатами у президенти у другому турі виборів становив близько 0,25% або ж 44 000 голосів. У Колумбії розрив був 3%, а у першому турі президентських виборів у Бразилії – 5% (другий тур відбудеться 30 жовтня 2022 р.). З цієї групи країн вибиваються Чилі та Болівія, де на виборах переможці мали суттєвий відрив від своїх опонентів.

А як щодо «антиголосування» проти традиційних політичних сил? На трьох з п'яти виборах у Латинській Америці, що відбулися впродовж 2020-2022 рр. перемогу здобули «нові обличчя». Йдеться про Габріеля Борича у Чилі, який став наймолодшим президентом в історії країни, очоливши рух «Схвалюю гідність», що виник напередодні виборів. До цієї когорти варто віднести й Педро Кастільйо, що до 2017 р. був вчителем та активістом профспілок, а вже у 2021 р. став президентом Перу. У Колумбії Густаво Петро став першим в історії країни президентом від лівої політичної сили, щоправда вибори 2022 р. стали для нього вже третіми. Бразилія не входить до цього переліку, оскільки обидва кандидати другого туру вже раніше були президентами країни. За схожою ситуацією під цей фактор не підпадає і Болівія, оскільки у 2020 р. на виборах у цій країні змагалися экс-президент та экс-міністр економіки.

До якого проміжного висновку можна дійти з огляду на поляризацію виборів, близькість результатів та антиголосування проти традиційних політичних сил на виборах 2020-2022 рр. у Латинській Америці? По-перше, принаймні 2 з 3 перерахованих факторів стосуються більшості виборів, що відбулися у цьому регіоні у постковідну добу. Слід наголосити, що у Мексиці та Аргентині вибори відбулися до пандемії, а також до активізації тем екології, фемінізму, прав корінних народів. Тобто вибори у цих країнах проходили «за нормальних умов», без значних криз, які у подальшому впливали на перебіг виборів у решті латиноамериканських країн.

Другий і найголовніший висновок полягає у тому, що фактори поляризації, близькості результатів та феномен антиголосування демонструють потужний суспільний запит на докорінні зміни, а не те, що латиноамериканці масово тяжіють до лівих політичних сил. Перемога лівих політиків у багатьох країнах є наслідком радше невдалих років для їхніх колег з правих партій, а також пандемії та впливу глобальних суспільних трендів. І тут варто згадати приклад Еквадору, який випадає з II рожевої хвилі, але має всі ті ж самі суспільно-політичні явища, які характеризують країни, де перемогли ліві сили. Давайте перевіримо разом.

На президентських виборах 2021 р. в Еквадорі перемогу здобув Гільєрмо Лассо, який поклав кінець цілій «династії» лівих президентів-корреїстів, що перебувала при владі з 2007 р. Перемога Лассо, який є політиком правого гатунку, являє собою дуже яскравий приклад антиголосування в умовах поляризованих виборів. Новообраний президент Еквадору запропонував скасувати всі ті соціально-економічні політики, які вибудовувалися протягом майже 15 років до нього. Також варто зазначити, що Лассо практично не перебував при владі до виборів 2021 р.

У свою чергу його конкурент у другому турі виборів – Андрес Араус – виступав за збереження політики корреїзму, яку також описують як «соціалізм у ХХІ столітті». Таким чином, в Еквадорі маємо і приклад антиголосування проти пануючих політичних сил, і поляризацію виборів. Але в унікальних еквадорських умовах переміг кандидат від правої політичної сили, що зайвий раз свідчить про прагнення до змін та реформ серед латиноамериканського населення, а не про повальні симпатії до лівих рухів.

Як би там не було, реальність полягає у тому, що більшість країн латиноамериканського континенту перебувають під владою лівих сил. За таких обставин постає запитання стосовно того, чи дійсно ми можемо вважати таку ситуацію проявом системного зростання популярності лівих політичних сил у Латинській Америці та їхнього потенційно тривалого перебування при владі. Для відповіді на це запитання нам доведеться порівняти представників II рожевої хвилі між собою, а також вдатися до порівняння I та II рожевих хвиль.

Аналіз персоналій II рожевої хвилі

Щоб створити комплексне уявлення про лідерів II рожевої хвилі, нам потрібно порівняти їхні погляди на зовнішню політику, економіку, ставлення до важливих суспільних тем – екології, злочинності та наркотрафіку, прав жінок, ЛГБТІ+, корінних народів та спільнот африканського походження. Отже, представимо всіх персонажів: Мексика – Андрес Мануель Лопес Обрадор (скорочено АМЛО), Колумбія – Густаво Петро, Болівія – Луїс Арсе, Чилі – Габріель Борич, Аргентина – Альберто Фернандес, Бразилія – Луїз Ігнасіу Лула да Сільва (скорочено Лула). У це порівняння не увійде Перу, оскільки Педро Кастільйо, який переміг на виборах 2021 р., з грудня 2022 був відсторонений від виконання обов’язків президента. Замість нього країну очолила Діна Болуарте, яка до цього була віце президенткою Перу від тієї ж політичної сили, що й Кастільйо. Проблема полягає в тому, що наразі ця країна перебуває у затяжній політичній кризі, і тому немає жодної впевненості, що «Вільне Перу» – політична партія лівого гатунку, яку представляли і Кастільйо, і Болуарте – протримається при владі відносно довгий термін. Повертаючись до теми порівняння лідерів II рожевої хвилі, погляньмо на наступну таблицю:

Країна та лідер	Зовнішня політика	Економіка та екологія	Злочинність, наркотрафік	Права жінок та ЛГБТІ+	Права корінних народів та спільнот африканського походження
Мексика АМЛО	Критика США, підтримка Куби та Венесуели, м’яке ставлення до Нікарагуа, м’яка позиція до Росії	Зневажливе ставлення до проблем екології, інвестиції в нафтовидобувну галузь. Заходи з націоналізації у сфері електроенергетики	Критика війни з наркотрафіком, тенденція до ігнорування проблеми	Нехтування проблемами прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Поверхневе піклування про корінні народи, загальне нехтування цією проблематикою
Колумбія Петро	Відносно непогані відносини з США, підтримка Куби та Венесуели, м’яке ставлення до Нікарагуа, стримана позиція до Росії	Значна увага екології. Прагнення перебудувати економіку та зменшити її залежність від ресурсів. Заяви про необхідність відмови від нафти	Прагнення до зміни тактики у боротьбі за наркотрафіком, згортання силових дій у цьому напрямі	Значна увага до проблем прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Значна увага до проблем корінних народів та спільнот африканського походження

Болівія Арсе	Критика США, підтримка Куби та Венесуели, м'яке ставлення до Нікарагуа, дуже м'яка позиція до Росії	Відносно велика увага до питань екології. Розвиток сировинного сектору	Критика війни з наркотрафіком, тенденція до ігнорування проблеми	Відносно значна увага до проблем прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Значна увага до проблем корінних народів та спільнот африканського походження
Чилі Борич	Хороші відносини з США, засудження Венесуели, Куби та Нікарагуа, засудження Росії	Значна увага питанням екології, робота над зеленим переходом, зменшення залежності від експорту ресурсів	Прагнення до зміни тактики у боротьбі за наркотрафіком, згортання силових дій у цьому напрямі	Значна увага до проблем прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Значна увага до проблем корінних народів та спільнот африканського походження
Аргентина Фернандес	Нейтральні відносини з США, підтримка засудження Венесуели, Куби та Нікарагуа, м'яка позиція до Росії	Відносно велика увага до питань екології. Центристська економічна політика	Критика війни з наркотрафіком, обговорення легалізації марихуани	Значна увага до проблем прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Поверхневе піклування про корінні народи, загальне нехтування цією проблематикою
Бразилія Лула	Критика США, підтримка Куби та Венесуели, м'яке ставлення до Нікарагуа, дуже м'яка позиція до Росії	З одного боку значна увага до питань екології, особливо збереження лісів Амазонії. З іншого боку, державна підтримка нафтовидобування та розвиток експорту аграрної сировини	Прагнення до зміни тактики у боротьбі за наркотрафіком, згортання силових дій у цьому напрямі	Значна увага до проблем прав жінок та ЛГБТІ+ спільноти	Значна увага до проблем корінних народів та спільнот африканського походження

Якщо ми поглянемо на наведену таблицю, то побачимо, що представники II рожевої хвилі інколи доволі сильно відрізняються між собою. Найбільш яскравим прикладом було б порівняння Габріеля Борича та Андреса Мануеля Лопеса Обрадора (АМЛО), які відрізняються один від одного практично за всіма параметрами. Навіть якщо ми говоримо про більш схожих між собою політиків, найчастіше ми знайдемо між ними якісь розбіжності по принаймні 1-2 з наведених критеріїв. Це порівняння дає змоги дійти висновку, що фактично за кожним з важливих соціальних, економічних чи політичних питань II рожева хвиля ділиться приблизно навпіл, а тому навряд чи можна

очікувати від її представників значної єдності у веденні політики. І цей висновок підводить нас до порівняння першої та другої рожевої хвилі.

І рожева хвиля VS II рожева хвиля

Рожева хвиля 2000-х рр. була значно більш єдиною у своїх поглядах на суспільно-політичні проблеми. Щонайменше бодай тому, що контроверсійних проблем було значно менше, ніж їх є зараз. Питання гендеру, прав ЛГБТІ+, корінних народів та спільнот африканського походження у 2000-х рр. або перебували на маргінесах суспільного дискурсу, або не були такими гострими, як зараз. Якщо ж говорити про зовнішню політику, то США на фоні вторгнення в Ірак та Афганістан виглядали «імперією зла», а Росія ще не вдерлася навіть у Грузію. До того ж, не так давно закінчилася Холодна війна і значна кількість лідерів I рожевої хвилі (Чавес, Моралес) мислили саме її категоріями. Тому латиноамериканські лідери 2000-х рр. мали значно менше приводів для протиріч, ніж їхні наступники мають сьогодні.

Ще одним вагомим фактором успіху для I рожевої хвилі була монобільшість провладних партій у парламентах, яка гарантувала легке прийняття будь-яких рішень. У випадку з II рожевою хвилею, президенти лівого крила мають або дуже активну опозицію і дуже хиткі коаліційні союзи, або взагалі домінування опозиції у законодавчих органах. Одним з найкращих символів цього є провал голосування за проект нової конституції, яке відбулося у Чилі цього року. І хоча президент країни Габріель Борич має достатньо високий рейтинг схвалення, а вимога створення нової конституції є однією з найбільш популярних у Чилі, опозиція змогла переконати населення в тому, що проєкт документу, представлений президентською політичною силою, не вартий підтримки.

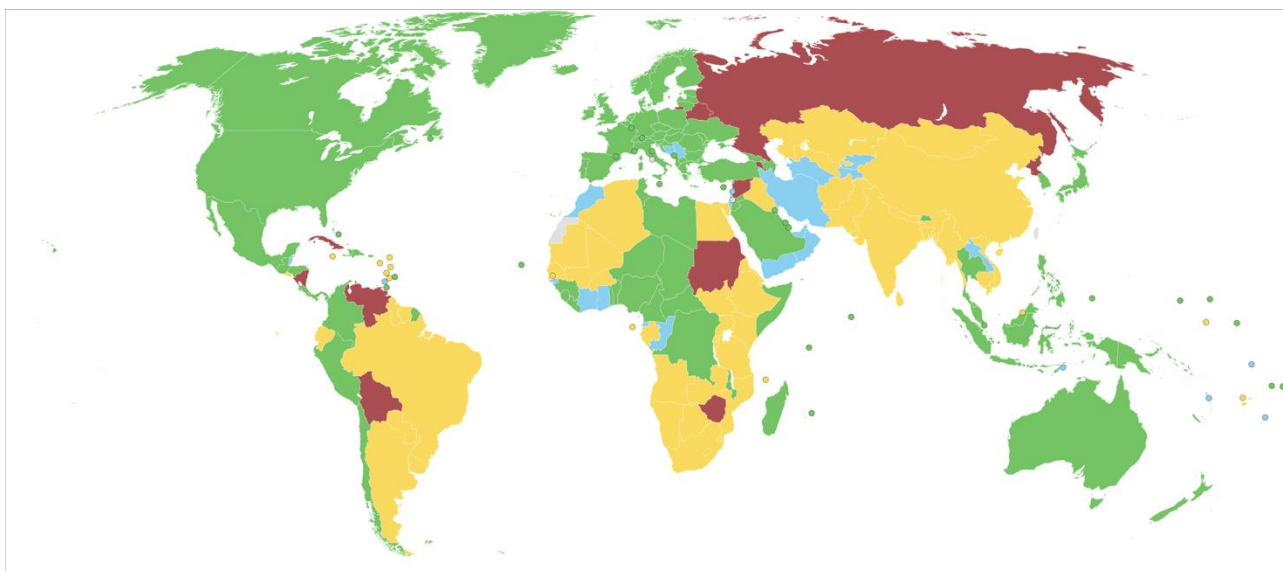
Окремо слід зазначити цікаве спостереження. Роки народження лідерів II рожевої хвилі практично збігаються з роками народження політиків I хвилі, яка мала місце майже 20 років тому. Уго Чавес – 1954 р., АМЛО – 1953 р. Рафаель Корреа – 1963 р., Луїс Арсе – 1963 р. Єдиним винятком з цього правила є Габріель Борич 1986 року народження. А це, у свою чергу, говорить не про зміну поколінь політиків, а про те, що представники лівого руху просто постарішали. І якщо у 2000-х рр. рожева хвиля виглядала плеядою активних 40-50-річних лідерів, то у 2020-х рр. це змагання 60-70 річних людей похилого віку. Цей фактор, у свою чергу, ставить під питання тривалість II рожевої хвилі елементарно через потенційні проблеми зі здоров'ям її представників. З великою долею вірогідності на наступних виборах у країнах Латинської Америки, що відбудуться у своїй більшості через 4-5 років, ліві рухи будуть представлені іншими політиками, для яких окремим складним завданням буде скористатися тим особистим політичним капіталом та авторитетом, який по собі залишать поточні президенти.

До цього ж додаймо складність міжнародної ситуації, у якій діє II рожева хвиля – російсько-українська війна, рекордна інфляція, зростання цін на енергоносії, протистояння США та Китаю. Зверху на все це накладається суспільна поляризація, що спостерігається у латиноамериканських країнах, та яка говорить про те, що населення у цілому було готовим і до блакитної хвилі правих політиків. Тому всі вище згадані фактори ставлять перед представниками другої рожевої хвилі значну кількість складних викликів, які їхні попередники з першої хвилі не мали. І тому лише від того, наскільки вдалим буде період їхнього президентства, залежить подальша доля політичного ландшафту всього континенту. Дуже ймовірним постає те, що ми побачимо фрагментацію політичних сил і перетворення Латинської Америки на блакитно-рожеву мозаїку, а не кристалізацію рожевої хвилі та її продовження протягом 2020-х рр.

II рожева хвиля та російська агресія проти України

У цьому контексті нас цікавить те, як латиноамериканські країни відреагували на початок повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої держави і яким є ставлення згаданих лівих урядів до війни. Одним з найкращих індикаторів що до цього є голосування в ООН за «українські» резолюції Генеральної Асамблеї. Звернімо увагу на те, як голосували 9 найбільших латиноамериканських країн (Мексика, Колумбія, Еквадор, Перу, Болівія, Чилі, Венесуела, Аргентина та Бразилія) у 2014 р., у березні та жовтні 2022 р.

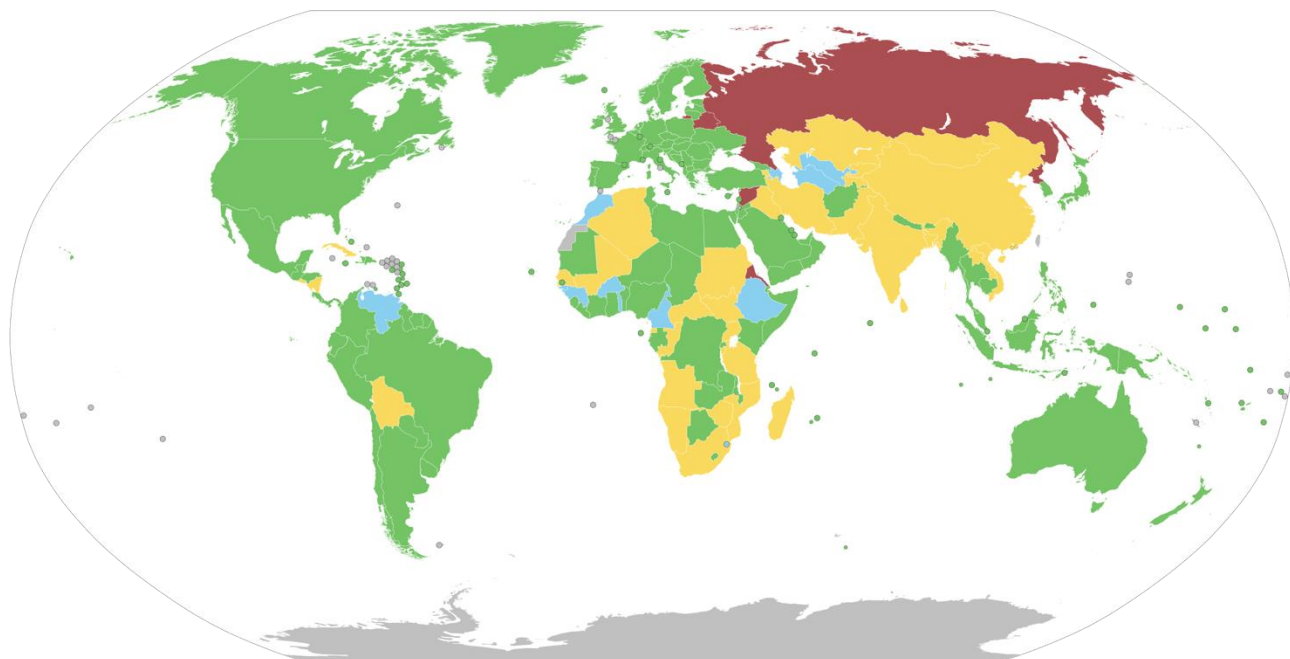
Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України № 68/262 від 27 березня 2014 (була прийнята після окупації Криму РФ):

Голосування країн за резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України № 68/262 від 27 березня 2014. Wikipedia

З дев'яти найбільших країн регіону 4 підтримали резолюцію, 2 проголосували проти, 3 утрималися. Серед тих, хто голосував проти – найбільші російські союзники у цьому регіоні – Болівія та Венесуела. На момент голосування за резолюцію (березень 2014) політичний спектр у цих 9 країнах виглядав наступним чином: 2 країни з правим/правоцентристським урядом, 7 країн з лівим/лівоцентристським урядом. Як ми бачимо, тоді Латинська Америка перебувала у моменті завершення I рожевої хвилі.

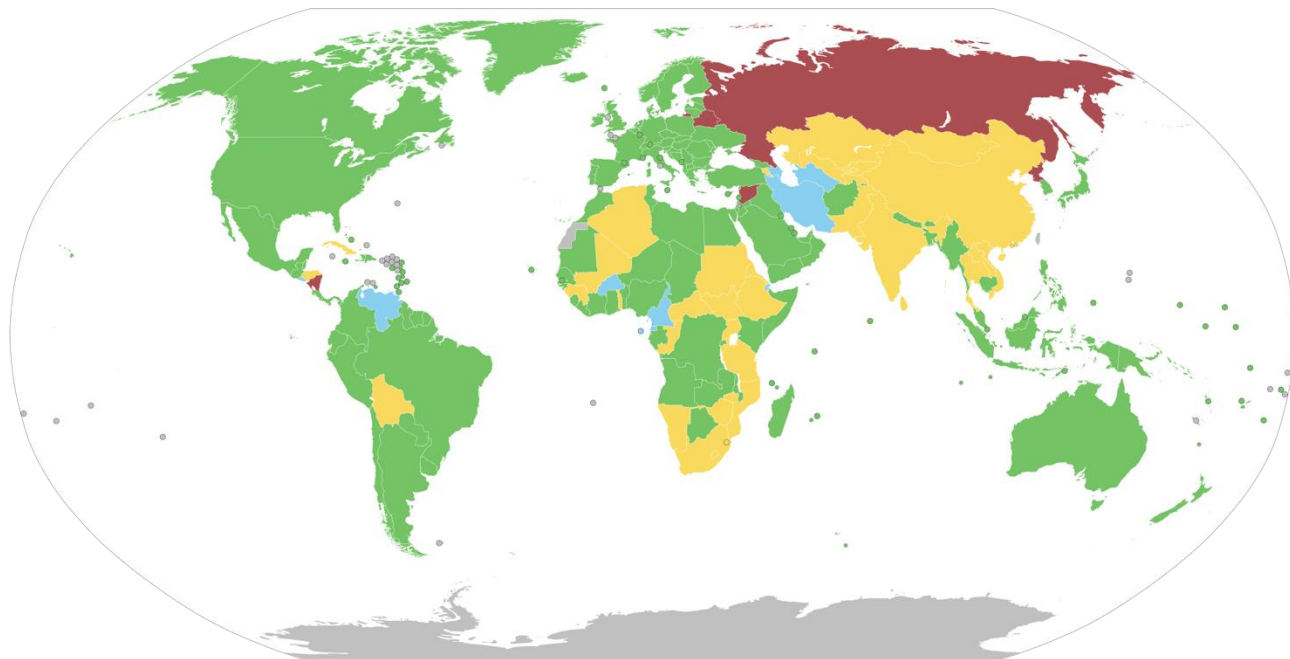
Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 від 2 березня 2022 р. із засудженням російської агресії (була прийнята через тиждень після початку повномасштабного вторгнення):

Голосування країн за резолюцію Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 від 2 березня 2022 р. Wikipedia

З дев'яти найбільших країн регіону 7 підтримали резолюцію, 0 проголосували проти, 1 утрималася (Болівія), 1 не голосувала (Венесуела). На момент голосування за резолюцію (березень 2022) політичний спектр у цих 9 країнах виглядав наступним чином: 4 країни з правим/правоцентристським урядом, 5 країн з лівим/лівоцентристським урядом. У той період латиноамериканські країни виходили з блакитної хвилі і поступово входили у II рожеву хвилю. На перший погляд може здатися, що все доволі просто – праві та правоцентристські уряди підтримують Україну, ліві та лівоцентристські уряди не підтримують Україну. Однак погляньмо на аналогічне голосування в ООН у жовтні 2022 р., коли Латинська Америка вже повноцінно вступила у Другу рожеву хвилю.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/4 від 12 жовтня 2022 р. (засудження «референдумів» у Херсонській, Запорізькій, Донецькій та Луганській областях):

Голосування країн за резолюцію Генеральної Асамблеї ООН ES-11/4 від 12 жовтня 2022 р. Wikipedia

Для наших 9 країн спостерігаємо абсолютно тотожне голосування, як і в березні 2022 р. Водночас важливою різницею постає те, що за цей час лівих та лівоцентристських урядів у Латинській Америці стало більше. На момент голосування за резолюцію (жовтень 2022) політичний спектр у цих 9 країнах виглядав наступним чином: 2 країни з правим/правоцентристським урядом, 7 країн з лівим/лівоцентристським урядом. З цього випливає, що уряди II рожевої хвилі дипломатично підтримали Україну на рівні попередніх урядів блакитної хвилі. Тому, з огляду на тенденції голосування в ООН, гіпотеза «праві підтримують, ліві не підтримують» виглядає недоречною.

А як що до інших видів підтримки та й загального ставлення до російської агресії? Якщо говорити про гуманітарну чи фінансову підтримку України, то треба визнати, що більшість латиноамериканських країн самі потребують допомоги. Аргентинський уряд не виділятиме кошти на відбудову України за умов, коли в нашій країні під час війни річна інфляція за 2022 р. склала близько 30%, а в Аргентині наблизилася до позначки 100%. Риторика у стилі «ми за мир, треба шукати дипломатичне вирішення конфлікту» лунає не лише від латиноамериканських, а й від європейських чи північноамериканських політиків та суспільних діячів. Тому на цьому фоні президент Бразилії Лула, який казав, що Володимир Зеленський має таку ж відповідальність за війну, як і Путін, чи запропонував поступитися територією Криму в обмін на врегулювання конфлікту постає в одному ряду з президентом Хорватії, що [заявив](#), що

не слід підтримувати Україну зброєю. Або ж з міністеркою закордонних справ Бельгії, яка чудово розуміючи європейську політичну ситуацію у 2021 р. [відвідувала](#) тимчасово окупований Крим. Різниця полягає в тому, що через географічну віддаленість та відсутність системної інформаційно-просвітницької роботи з українського боку, латиноамериканські політики можуть виражати подібні думки часто-густо через банальну необізнаність з ситуацією у Східній Європі та її історією.

Якщо ж говорити про військову співпрацю з країнами регіону, то треба розуміти, що вона є найвищим рівнем взаємодії між країнами, а тому, зазвичай, розвивається за умов вже налагодженого політичного діалогу на найвищому рівні. Тому було б наївним очікувати від латиноамериканських країн, для яких російська агресія відбувається «десь там», та які є не дуже обізнаними про Східну Європу (так само, як і Східна Європа про Латинську Америку), передачу чи продажу масштабних партій озброєння Україні. До цього, звісно ж, додається потужний російський тиск через дипломатію та пропаганду. Умовна Колумбія не надаватиме Україні зброю через відсутність тісного політичного діалогу між країнами, що у свою чергу зумовлено відсутністю бодай українського консульства у цій країні. Окремим важливим аспектом у цьому питанні є латиноамериканська традиція нейтралітету, якої всі країни регіону намагаються дотримуватися від моменту здобуття незалежності. Тому у спробах добитися постачання зброї від країн ЛАКБ не лише Україна зіштовхувалася б з риторикою про необхідність діалогу замість реальної допомоги.

В іншому ж у II рожевій хвилі у порівнянні з I рожевою хвилею ми спостерігаємо більш проукраїнську позицію. При цьому вона не сильно відрізняється від блакитної хвилі правих/правоцентристських урядів 2010-х рр. Можна припустити, що зміна сприйняття України протягом 2000-2020-х рр. відбулася під впливом як зусиль української дипломатії (наприклад процесу визнання Голодомору геноцидом), так і через все більш агресивну та неадекватну політику РФ на міжнародній арені. І хоча позиція латиноамериканських країн може здаватися недостатньо проукраїнською, у порівнянні з країнами Африки та Азії за голосуванням в ООН у цьому регіоні ми знаходимо значно більшу підтримку.

Висновки

До якого висновку ми можемо прийти, проаналізувавши II рожеву хвилю та обставини, які сприяли її появі? Загалом видається, що саме поняття «друга рожева хвиля» хоч і описує політичний процес у Латинській Америці, насправді є дуже умовним терміном, який ми використовуємо тільки тому, що не маємо більш влучного аналогу. Куба, Венесуела та Нікарагуа являють собою приклади радше «рожевого болота», де не відбувалося жодних змін (на Кубі аж з 1959 р.), а відтак їх з натяжкою можна віднести до II хвилі.

Лідери Мексики, Колумбії, Перу, Болівії, Чилі, Аргентини та Бразилії начебто й належать до ідеологічно схожих лівих політичних течій, проте насправді відрізняються один від одного за багатьма параметрами, як зовнішньої, так і внутрішньої політики. Сумнівними постають перспективи тісної та активної кооперації та інтеграції між згаданими країнами, що контрастує з добою 2000-х рр., яка подарувала нам цілу купу проєктів регіональної латиноамериканської інтеграції. Так само сумнівною є і потенційна тривалість II рожевої хвилі, зумовлена тими складнощами, які супроводжують перебування при владі її представників.

Чим же ж тоді породжена друга рожева хвиля? Вдалим збігом обставин для лівих партій – пандемією ковіду, яка загнала латиноамериканські економіки у стан ще більшої кризи та глобальною активізацією «лівого» суспільного порядку денного (фемінізмом, рухом за права ЛГБТІ+, пробудженням корінних народів). Приклад Еквадору, де представник правого руху Гільєрмо Ласо зміг зблизитися з феміністичними організаціями та ЛГБТІ+ рухами, демонструє те, що опоненти лівих сил можуть вдало адаптуватися до сучасних суспільних викликів. І перспективи рожевої хвилі залежать винятково від того, наскільки якісно її представники зможуть подолати одвічні проблеми, що існують у Латинській Америці протягом десятиліть – бідність, майнове розшарування та нерівність, корупцію, наркотрафік.

Стосовно України ліві та лівоцентристські уряди Латинської Америки загалом притримуються відносно нейтральної позиції. У деяких країнах російський вплив є відносно сильним – Куба, Нікарагуа, Венесуела, Болівія. В інших державах відбувається боротьба за «розуми та серця» громадян та політиків між українськими та російськими наративами про війну. Країни Латинської Америки навряд чи зможуть підтримати Україну фінансово чи гуманітарно (за винятком ініціатив української діаспори чи окремих суспільних діячів). Не слід очікувати й військової підтримку з огляду на недостатній рівень політичного діалогу між Україною та цим регіоном. З точки зору дипломатичної підтримки нашої державі та її партнерам вдалося досягти дуже високого рівня підтримки «українських резолюцій» в ООН з боку латиноамериканських держав.

© Аналітичний центр ADASTRA

Автор:
Олексій Откидач

The logo for ADASTRA, consisting of the word "ADASTRA" in white, uppercase, sans-serif font, centered within a solid blue rectangular background.

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Аналітичний центр ADASTRA
Тел.: +380954592954
Е-пошта: adastra@adastra.org.ua
<https://adastra.org.ua/>